

29.6.2017

Asia: Työryhmän ehdotus museopoliittiseksi ohjelmaksi

Viite: Lausuntopyyntö 23.3.2017, määräajan jatkaminen 21.4.2017

Opetus- ja kulttuuriministeriö on pyytänyt Etelä-Pohjanmaan maakuntamuseon ja Seinäjoen kaupungin lausuntoja koskien työryhmän ehdotusta museopoliittiseksi ohjelmaksi. Lausunto on annettava 30.6.2017 mennessä.

Museopoliittisessa ohjelmassa linjataan museoalan keskeiset menestystekijät vuoteen 20130 saakka. Visiona on, että Suomessa on Euroopan ajankohtaisimmat museot ja innostuneimmat asiakkaat. Arvoja ovat yhteisöllisyys ja vuorovaikutteisuus, luotettavuus ja jatkuvuus, moniäänisyys ja demokratia sekä rohkeus ja ennakkoluulottomuus. Kehittäminen kohdistuu niin museotoiminnan yleisiin tavoitteisiin kuin osaamiseen, toimintatapoihin, rakenteisiin ja rahoitukseen.

Ohjelmassa huomioidaan museoiden muuttuva toimintaympäristö paikallisella, alueellisella ja valtakunnallisella tasolla. Digitalisaatio, globalisaatio, muuttoliikkeet ja taloudelliset olosuhteet vaikuttavat museokentällä luoden sekä mahdollisuuksia että haasteita.

Tulevaisuudessa ihmisille tulisi myös tarjota lisää osallistumismahdollisuuksia museon palveluiden kehittämiseen ja työkaluja omaehtoisen kulttuuriperinnön vaalimiseen.

Vastuu ohjelman toteuttamisesta on toisaalta museoilla ja niiden henkilöstöllä, toisaalta museoiden ylläpitäjillä. Toteutumisen varmistamiseen osallistuvat myös opetus- ja kulttuuriministeriö sekä Museovirasto ja Suomen museoliitto.

Museotyöntekijöiden tehtävänä on hyväksyä, ymmärtää ja sisäistää museopoliittisen ohjelman tavoitteet ja toimenpiteet sekä tehdä työtä niiden toteuttamiseksi. Museoiden ylläpitäjien puolestaan tulee ymmärtää ja tunnustaa museoiden roolit, merkitykset ja mahdollisuudet yhteiskunnallisena tekijänä sekä osoittaa museoille riittävät resurssit ohjelman mukaisen toiminnan toteuttamiseen.

Etelä-Pohjanmaan maakuntamuseo on tutustunut ohjelmaan ja esittää lausuntonaan seuraavaa:

Museopoliittinen ohjelma on tervetullut ja tarpeellinen strategia museoiden toiminnan kehittämiseksi sekä hahmottamiseksi ja avaamiseksi yleisölle, yhteisöille, ylläpitäjäorganisaatioille ja museoalalle itselleen. Seinäjoen kaupunki/Etelä-Pohjanmaan maakuntamuseo tunnistaa ja tunnustaa ohjelman arvot, tavoitteet ja toimenpide-ehdotukset toimintansa pohjaksi. Museo sitoutuu toteuttamaan niitä resurssiensa puitteissa, ja kaupunki tukee museota tässä toiminnassa.

Ohjelmassa esitetään laajasti periaatteita, tavoitteita ja kehittämiskohteita, jotka ovat eri tavoin saavutettavissa eri museoissa. Museothan ovat kehittäneet toimintaansa tavoitteiden kaltaisesti jo vuosia, toiset laajemmin ja aktiivisesti, toiset osittain ja passiivisesti. Intensiteettiin ovat vaikuttaneet niin museoiden käytössä olevat talous-, henkilöstö-, sisällölliset ja tilalliset resurssit kuin historiallinen kehitys, paikalliset olosuhteet, väestöpohja, muu tarjonta ja asenneilmasto. Nämä seikat vaikuttavat myös nykyisin ja tulevaisuudessa kehittämismahdollisuuksiin, mikä tulisi ottaa huomioon esimerkiksi ohjaus- ja rahoitusjärjestelmässä. Museoiden perustoiminta ja sen asianmukaiselle tasolle saattaminen sekä perusrahoitus tulee turvata. Kannustinraha voi toimia alaa edistävästi, mutta vaarana on myös huomommin resursoitujen museoiden mahdollisuuksien heikkeneminen entisestään.

Museoiden asiantuntijuus ja yhteiskunnalliset roolit, merkitykset ja mahdollisuudet toteutuvat vain, mikäli niitä tuodaan esille, niistä ollaan kiinnostuneita, niitä arvostetaan ja käytetään. Uudet kumppanuudet luovat mahdollisuuksia, mutta niiden rakentamisen esteitä saattavat olla nimenomaan ulkopuolisten tahojen kapeat käsitykset. Museo voi tarjota ja tarjoutua vain tiettyyn pisteeseen saakka, myös museon ulkopuolisten tahojen tulisi pystyä suhtautumaan museoihin avoimesti, uudella ja uteliaalla tavalla.

Museoiden todetaan olevan asiantuntijaorganisaatioita, joissa toimii monialainen ja verkottunut asiantuntijajoukko. Tämä toteutuu, mikäli museoalan yliopisto-opetuksesta huolehditaan ja museotyöntekijöiden kelpoisuusvaatimuksissa säilyy nykyiset tutkintovaatimukset. Museologian opinnot ovat ehdottomasti tarpeelliset, teorian ja käytännön yhdistävän osaamisen hyödyt museotyössä ovat moninaiset. Tieteellisten jatko-opintojen mahdollisuuksia on lavennettava. Museopalvelut vaativat myös uudenlaista ammattitaitoa ja asiantuntijuutta, mikä tulee varmistaa esimerkiksi täydennyskoulutusmahdollisuuksia parantamalla. Esimerkiksi kirjastoalalla täydennyskoulutusjärjestelmä on järjestetty hyvin. Museot ovat alkaneet avata oviaan myös muille kuin museoalan ammattilaisille, mikä rikastuttaa museotyötä.

Museoiden ja yliopistojen välisen yhteistyön tiivistäminen hyödyttäisi erityisesti museoita, joissa ei ole pystytty tekemään tutkimusta esimerkiksi vähäisen henkilöstön vuoksi ja niissä kaupungeissa, joissa yhteistyön tekeminen on ollut hankalampaa yliopiston puuttumisen vuoksi. Yliopistoissa tehtävä museoiden kokoelma-, tutkimus- ja näyttelytoimintaa tai kulttuuriympäristönhoitoa tukeva tutkimus olisi tervetullutta. Tutkimusohjelmia olisi hyvä laatia museoverkoston kanssa yhteistyössä.

Eri museoiden, Museoviraston ja muiden kulttuuriperintötoimijoiden tulee toimia yhteistyössä, toinen toistaan kunnioittaen ja selkeään työnjakoon pohjautuen. Esimerkiksi valtakunnallisten vastuumuseoiden velvoite

paikallisyhteisöissä toimimisesta ei koitua paikallisen ja alueellisen museon toiminnan haastajaksi, vaan tueksi ja voimavaraksi.

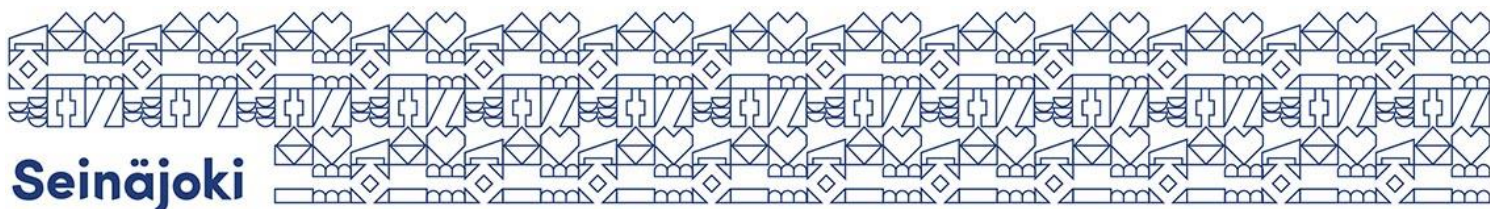
Museopoliittinen ohjelma painottaa kokoelmia museotyön perustana, mikä vastaa myös Etelä-Pohjanmaan maakuntamuseon näkemystä. Kokoelma- ja tutkimuspoliittisten ohjelmien tulisi olla jokaisen museon ohjenuorana. Suunnitelmallinen tallennus ja aktiivinen käyttö vahvistavat kokoelmien merkitystä. Valtakunnallinen kokoelmayhteistyö ja tallennustyönjako voivat jättevöittää toimintaa. Yhteiskunnan moninaisuuden ja muutoksen dokumentointi ja tämän tiedon välittäminen on miltei itsestään selvä tavoite.

Lisäksi ohjelmassa kannustetaan tarjoamaan yhteisöille mahdollisuuksia kulttuuriperinnön ilmiöiden tallentamiseen, esittämiseen ja valikoimiseen. Tällainen toiminta lisää museon merkitystä yhteisöilleen, mutta asettaa myös haasteita sekä museohenkilöstön asenteille että toimintatavoille ja resursseille. Kanssa-asiantuntijuus ei onnistu ilman museon työntekijöiden työpanosta, ohjausta, fasilitointia tms.

Digitaalisuutta pidetään vastauksena moniin asioihin, mutta digitaalisuus ei ole itseisarvo, vaan väline. Digitaaliset aineistot eivät korvaa aitoja, kolmiulotteisia esineitä, ajan patinoimia kuva-aineistoja tai satoja ja jopa tuhansia vuosia vanhoja asiakirjoja. Digitaalisuudessa tulee kiinnittää huomiota myös tiedon laatuun. Esimerkiksi Finnassa saatetaan kertoa esineiden yhteydessä vai nimi ja materiaali, vaikka tarpeellisia tietoja olisivat myös ja etenkin kontekstitiedot, ajoitus ja muu vertailuaineisto.

Etelä-Pohjanmaan maakuntamuseon kannalta keskeisimpiä kysymyksiä on uusi järjestelmä, jossa maakuntamuseot ja aluetaidemuseot korvataan vastuumuseoilla. Perusteena on alueellisen museopalvelun tarjonnan, alueiden tarpeiden ja rahoituksen rakenteen tasapainottaminen. Tavoitteena on koota tehtävät yhden ylläpitäjän toteutettaviksi siten, että taiteen, kulttuurihistorian, kulttuuriympäristön ja visuaalisen kulttuurin asiantuntijuus keskitetään yhteen museoon. Vastuumuseojärjestelmä seuraisi uutta kunta- ja maakuntajakoa, mutta yhden museon toiminta-alue saattaa sisältää useampia maakuntia.

Etelä-Pohjanmaan maakuntamuseo on vastannut alueellisesta museotyöstä ja kulttuuriympäristönhoidosta suomenkielisen Etelä-Pohjanmaan alueella. Maakunnallinen toiminta on käynnistynyt jo 1960-luvulla, vaikka maakuntamuseostatus on saatu vasta vuonna 1981. Museolla on palkattuna sekä maakunta-amanuenssi että rakennustutkija. Maakunnassa on noin 50-60 paikallismuseota, suurin osa yhdistysten ylläpitämiä, harrastajavoimin hoidettuja. Kulttuuriympäristönhoitoon liittyviä asiantuntija- ja viranomaistoimintaa on tehty Museoviraston delegointisopimuksen mukaan. Maankäytön suunnitteluun liittyviä lausuntoja on annettu noin 40 vuodessa, korjausneuvontaa yksityisille ihmisille vaihtelevasti esimerkiksi

Museoviraston ja ELY-keskuksen avustuksiin liittyen. Lisäksi on osallistuttu viranomaisneuvotteluihin ja työryhmiin.

Etelä-Pohjanmaan aluetaidemuseona toimii Nelimarkka-museo Alajärvellä. Naapurimaakuntien maakunta- ja aluetaidemuseot ovat Pohjanmaan museo Vaasassa ja K. H. Renlundin museo Keski-Pohjanmaalla.

Nykyinen maakuntamuseo- ja aluetaidemuseojako on ollut toimiva. Tehtävien lisäys tai toiminta-alueen laajennus eivät ole mahdollisia seinäjoella nykyisillä henkilö- ja taloudellisilla resursseilla. Kolmen pohjalaismaakunnan yhdistäminen ei tunnu perustellulle maakuntien laajuuden ja erilaisten kulttuuristen piirteiden vuoksi. Laaja ja moninainen paikallismuseokenttä tarvitsee sitä lähellä olevaa ohjausta ja neuvontaa. Kulttuuriympäristönhoidon tehtävien hoitaminen perustuu alueen rakennetun ympäristön ja ominaispiirteiden tuntemukselle.

Museoiden, samoin kuin museon ja muiden maakunnallisten toimijoiden yhteistyötä tulee kuitenkin tiivistää. Tuleva maakuntaudistus on vielä avoin, mutta voidaan todeta, että Etelä-Pohjanmaalla maakuntaan tarvitaan lisää asiantuntemusta kulttuuriperintöasioihin liittyen. Museon ja maakunnan työnjaon tulee kuitenkin olla selkeä ja yhteistuumainen sekä museon tehtävät ja asiantuntemus huomioiva. Yhteistyön tulee olla tiivistä ja vuorovaikutteista.

Mikäli tulevaisuudessa päädytään vastuumuseoiden vähentämiseen, tulee samalla ratkaista vastuumuseoverkostosta pois jäävien museoiden maakunnallista työtä tekevien, tehtävättä jäävien työntekijöiden asema. Siirtyvätkö he toisen vastuumuseon palvelukseen vai irtisanotaanko heidät?

Myös Seinäjoen Kulttuuripalvelut/Taidehalli katsoo, että nykyinen kahden vastuumuseon tilanne Etelä-Pohjanmaalla on hyvä ja sitä vahvistamalla voidaan vastata myös tulevaisuuden tarpeisiin. Taidehallin tavoitteena on olla merkittävä nykytaiteen toimija, mutta Seinäjoella ei tavoitella taidemuseota tai visuaalisen taiteen vastuutehtävää. Yhteistyötä tiivistetään ja yhteistyömalleja kehitetään Nelimarkka-museon kanssa.

Ohjelman mukaan vastuumuseon toimintaa tullaan rahoittamaan valtionosuusjärjestelmän kautta ohjattavalla erillisrahoituksella. Rahoitus määräytyy museon hoitaman tehtävän mukaan, mikä on varmasti perusteltua. Samalla tehtävien hoitamisen periaatteet ja tasot tulisi määritellä niin, että kaikissa museoissa samaa tehtävää tai ainakin sen osia hoidettaisiin suunnilleen samalla tasolla.

Seinäjoella 29.6.2017

Susanna Tyrväinen
museotoimenjohtaja

